İDİL

SANATTA SÜREÇ KAVRAMININ ARA MEKANLAR ÜZERİNDEN İNCELENMESİ

Şevval HORZUM
Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat ve Tasarım Anasanat Dalı, sevvalhorzum@gmail.com, ORCID:

Ayça TUFAN BAKNALI
Doç. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi, Sanat Bölümü Bileşik Sanatlar Anasanat Dalı, atufan@yildiz.edu.tr, ORCID:

Horzum, Şevval ve Ayça Tufan Baknalı. "Sanatta Süreç Kavramının Ara Mekanlar Üzerinden İncelenmesi". idil, 122 (2026/1): s. 30–39. doi: 10.7816/idil-15-122-03

ÖZ

Bu çalışmada, geçiş ve işlevsellik algısıyla var olan ara mekanlar olarak sokaklar, caddeler, meydanlar, bekleme alanları gibi yerler, bulunduğumuz yüzyılda bozulan zaman algısının etkisiyle ortaya çıkmış olan yok-yer tanımı üzerinden kavramsal çerçevede incelenmiştir. Ara mekanları birer deneyim alanına dönüştürebilecek, hem de sanatçılara özgür ifade alanları sunabilecek bu yerler, beklenmedik olasılıkları ve karşılaşmaları içinde barındırır. Bu bağlamda geçişi ve beklemeyi gerektiren ara mekanlara, geçici veya kalıcı olarak yerleştirilen sanat yapıtlarından oluşan örneklerden seçilerek bir araya getirilmiştir. Eşiğin potansiyelini değerlendirir nitelikte, liminal mekana yerleşen sanat yapıtlarının, bireye anlamlı bir bekleme veya geçiş anı deneyimlemesine olanak sağlayabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ara Mekan, Liminal Mekan, Yok-Yer, Eşik, Sanatta Süreç

Makale Bilgisi:
Geliş: 17 Ekim 2025 *Düzeltme:29 Aralık 2025* *Kabul: 5 Ocak 2026*

© 2026 idil. Bu makale Creative Commons Attribution (CC BY-NC-ND) 4.0 lisansı ile yayımlanmaktadır.

Giriş

Geçişin ve dönüşümünün somutlaştığı yer olarak ara mekanlar, toplumun sanata karşı farkındalık kazanmasını sağlayabilecek potansiyel barındıran alanlardır. Ara mekanlara uyum sağlayacak şekilde yerleştirilen sanat yapıtları bu potansiyeli değerlendirir niteliktedir. Bu çalışma, sanatın toplumsal dönüşümdeki rolünü ve mekansal aralıklardan beslenmesini tartışmak hedefindedir. Bu alanlar pasif bir şekilde geçişi sağlayan bir boşluktan ibaret değildir. İki nokta arasında konumlanan bu aralık, bazen beklemeyi bazen de geçişi gerektirir. Alan ile bütünleşen sanat yapıtlarıyla birlikte mekansallık ve zamansallık da işin içine girer. Bu perspektif, mekansal özgürleşmenin yeni karşılaşmalara olanak sağlayan geçici ve esnek mekanlarla mümkün olabileceğini öne sürer. Bu tür yok-yer sayılabilecek mekanlarda insanların geçip gitmesi hali önceden çerçevelenmiş ve sadece buna olanak sağlayan mekan olarak algılanmaktadır. Oysa mekanlar her zaman kişinin oraya biçtiği anlamla şekillenir. Bu anlamı sanat yapıtlarıyla yaratma ve somutlaştırma yoluna gidildiğinde mekan, gelip geçen bireyler için bir yok-yer olmaktan çıkar.

Güney Koreli yazar ve düşünür Byung Chul Han, bir diskroni kavramından bahseder. Bu kavrama göre ritmik, akışında, doğru bir çizgide ilerleyen zaman, artık bozulmuştur. Her yöne doğru yayılan günümüzdeki dağılmış zaman -diskroni- yapısına, hızlanma hissi de eşlik etmektedir. Zaman, olaylar arasında neden-sonuç ilişkisi, bir bağlantı veya anlam bulunmasına izin vermeyecek kadar hızlıdır. Anlam yoksunu zaman, kokusuzdur. (Pekacar, t.y.) "Anlam, amaçtır. Zamanın kokusudur." (Pekacar, t.y.:2)

Sokaklar, caddeler, bekleme ve dinlenme alanlarının yani genel başlıkta ara mekanların, sanatla birleşerek bir deneyim alanı yaratması, toplumun anlamlı bir duraksama ve bekleme ile anı deneyimlemesine olanak sağlamaktadır.

Araştırmanın amacı doğrultusunda liminal mekanlara yerleşen sanat pratiklerinin içlerinden seçilerek bir araya getirilen sanatçılar ve projeler incelenmiştir. Sanatın mekanla birleştiği, sadece o mekana özel olarak üretilmiş (site-specific) ve bu alanda örnek teşkil eden geçici ve kalıcı sanat yapıtlarından seçilmiştir. Sanat ve bireyin bir araya gelmesini ve etkileşimde bulunmasını sağlayan, galeri mekanından çıkıp liminal mekana (sokak, cadde, meydan vb.) yayılan, mekanın alışılagelmiş halinin dışında, beğeni yaratmasının yanında düşünmeye iten, bazen de mekanın yapısına karşıt bir uyumla yerleştirilen çalışmalar öncelikli olarak seçilip, kavramsal çerçevede incelenmiştir. Göze hitap ediyor olmasının geri planda kaldığı, gerektiğinde bireyi yapıtı görebilmek için bir sürece dahil ettiği, anamorfik yapıda çalışmalarda bu çalışmanın önemini vurgulamak üzere incelenmiştir. Seçilen sanatçılar, aradalık halinin yaratma potansiyelinin somutlaşmış bir yansıması olan ara mekanları, liminaliteyle birleştirdikleri çalışmalarını bir sergileme alanı olarak kullanmaktadırlar.

Mekansal ve Zamansal Aralıklar

Giriş bölümünde bahsedilen diskroni kavramı, ardı ardına gelen zamanın -geçmiş, şimdi, gelecek- dağılmışlığını vurgulamaktadır. İlişiklerini, bağlantılarını kaybetmiş, boşlukta süzülen düşünceler ve olayların anlamını sadece "ideal bir yavaşlıkla" (Pekacar, t.y.:2) kazanabileceğini belirtmektedir. Bu yavaşlığı sağlama potansiyeli taşıyan alanlar olarak aralıklar, insan hayatı için yok edilemeyecek bir noktadadır.

Eşik, bir noktadan diğerine yol alırken deneyimlenen ve içinde bulunulan hem fiziksel hem zihinsel bir aralıktır. "Eşik mekanlar akla ilk gelen sınır ve geçiş anlamlarının ötesinde, deneyimci bedeni; arkasında ve ötesinde bulunan dünya ile karşılaştıran, mekanla iletişime geçerek bağlantı kurmasına olanak veren arabulucu mekanlardır." (Öztürk, 2020:16, Akt. Şen&Temel, 2023:937) Bahsedilen aradalık hali "sınırdan keskin bir biçimde ayrılmalıdır, eşik bir alandır." (Benjamin, 1982:66 Akt. Yılmaz, 2016:35)

Mekana atfedilen işlevler o alandan çıkarıldığında geriye kalan durum yok-yer halidir. İletişimden ve bağlantıdan eksik olan bu "yer"ler, "20. Yüzyıl'ın sonlarına doğru Fransız Antropolog Marc Auge'nin deyimiyle yok-yer ismini almıştır. Bu kavram farklı yıllarda farklı kişiler tarafından eşik mekan, aradalık mekanı, artık alan, ölü alan gibi şekillerde de isimlendirilmiştir." (Altay, 2020) Fakat yok-yer tanımlaması tüketim toplumunun getirdiği bir kavramdır. Bu aralıklar istenilen yere götürmek üzere oradadırlar. Günümüzde işlevsiz olarak görülen her şeyin yok edilme çabasının aksine bu mekanlar geçici veya kalıcı olarak yerleştirilen sanat yapıtlarıyla tekinsiz, öteki, aidiyetsiz olmayan mekanlara dönüştürülebilir.

Ana mekana gitmeyi sağlayan her alan, içinde bulunulmak istenmeyen ve bir an önce aşılması gereken alan olarak algılanmaktadır. Bu durum zamansal olarak incelendiğinde de ertesi günü beklemek, ileride olan belirsiz bir anı beklemek bir an önce geçmesi istenen bir zamandır. Fakat bu aralıklar değişim ve dönüşümü içinde

barındıran önemli noktalardır. Bu ara alanlar sadece anlamsız bir bekleme haliyle geçirildiğinde bu sürenin ve mekanın olabildiğince kısaltılması ihtiyacını getirmektedir. Mekanın kendi halinde var olmasının yanında içinde bulunan ve eşiği deneyimleyen kişi bunu şekillendirir haldedir. Eşik duygusu atfedilen anlam, beklenti, kararsızlık gibi birçok rahatsız edici durumu içinde barındırır.

Arada olan mekan olarak tanımlanan bu eşikler, içinde barındırdığı bu çok anlamlı hali ile her zaman var olacaktır. Çünkü bireyin var olabilmesi, eşikleri ve beklemeyi gerektirir. (Han, 2019)

Mekansal ve zamansal aralıklar bu deneyimin oluşmasına olanak sağlayan alanlardır. İki nokta arasında konumlanan bu aralık, bazen beklemeyi bazen de geçişi mecbur kılar. Bu geçiş veya bekleme anlarında sayısız olasılıklar bulunur. Ara görevi gören ve bireyin bulunmak zorunda olduğu bu alanlar, etkileşime en açık mekanlardır. "Merdiven, koridor, kapı, sokak, avlu, arkad gibi eşikler, tek başına bir mekan olarak algılanmasına olanak sağlayacak bağlantılar barındırır." (Yılmaz, 2016)

Bu bağlantılar aslında bireyin zamanı tükettiğini değil, bir anı var ettiğini hissetmek için bir alan sunar. Dolayısıyla, bu aralıklar bireyin o alana özgü bir bilinç geliştirmesine ve mekanla ilişki kurmasına olanak sağlar.

"Arada olma hali üzerine söylemler ve çalışmaların ortak noktası olarak sayılabilecek bir deneyim kavramı karşımıza çıkmaktadır." (Balaban Erol, 2020) Deneyim kavramı sanatta pratik olarak karşılık bulur. Plastik alandaki üretim süreçlerinde de bu deneyim kendini sürecin kendisi olarak gösterir. Eskiz veya maket gibi üretim denemeleri, sanatçıların başlangıç ve sonu olan -bazen de olmayan- iki durum arasında izledikleri yolun bir çıktısıdır. Sanat yapıtı başta düşünme süreciyle başlar.

Sürecin kendisi çoğu zaman anlamlı bir yavaşlığı gerektirir. Üretim yapmak, konu üzerine araştırmak, sahada çalışmak, veri toplamak gibi eylemlerin hepsi bulanıklığın geçmesine ve sonucunda tortunun dibe çökmesine izin vermek gibi bir bekleme gerektirir. Sürem, bu potansiyelin açığa çıkmasına olanak sağlar.

Liminal Mekanlarda Yaratıcı Potansiyel: Ayşe Erkmen, Ememem, Felice Varini, Daniel Buren, Kurt Perschke, Yanköşe Güncel Sanat Projesi

Anlam oluşturmak, bireyin kendine bir amaç belirlemesi doğrultusunda şimdide yani 'o anda' gerçekleşmektedir. Algıda tanımlanabilen liminal mekanlar, gizemini koruyan, yeri geldiğinde 'öteki' olan fakat gündelik yaşamdan ayrılamayacak kadar iç içe olunan alanlardır. Bir noktadan diğerine geçmeyi sağlamalarının yanında "bir gerçeklikle diğeri arasında" (Boettger, T., 2014 Akt. Yılmaz, 2016:37) geçişi de sağlar. Bahsedilen liminalitenin somutlaşmış hali olarak karşımıza yürüyüş, dinlenme, durak, geçiş mekanları çıkmaktadır.

Her alanın anlamlı hale getirilmeye çalışıldığı bu dönemde anlamlı bir deneyim ve bekleme alanına dönüşemeyen mekanlar olarak geçiş alanları, sadece ana mekana hizmet eder konumdan çıkıp kendi halinde var olabilme potansiyeli barındırır. Uyaran kalabalığının yerini alabilecek potansiyeldeki sanat yapıtları gündelik yaşamın içine yerleştirilir. Liminal alanı kamusal alandan ayıran ve özellikle seçilen bu mekanların sanat pratikleriyle buluşması, mekanı kullanan sanatçının da günlük hayatın içine yerleşme arzusuyla hayat bulur. Bu bağlamda çalışmada bir araya getirilen sanatçılar ve işleri sırayla incelenmiştir.

Görsel 1. Ayşe Erkmen, *Ev Üzerine*, 1994, "İskele-Bugünkü Türk Sanatı". Berlin.

1949 yılında İstanbul'da doğan Ayşe Erkmen, 1977 yılında Mimar Sinan Üniversitesi Heykel bölümünden mezun olmuştur. 1993 yılında DAAD isimli sanatçı programı ile Berlin'e gitmiştir. İstanbul ve Berlin'de yaşayan

sanatçı, uzun süredir Türkiye'de ve yurtdışında çeşitli karma, solo sergiler ve bienallerde yer almaktadır. Sanatçı, 2010 yılından itibaren Münster Kunstakademie'e ders vermektedir.

Sanatçı, Berlin'de çoğunlukla Türk'lerin yaşadığı bir semtte yer alan apartmanın dış cephesine Türkçe'deki -mişli geçmiş zaman eklerini yerleştirmiştir. (Görsel 1.) Almanya'ya taşındığı ilk yıllarda geçici olarak planlanan bu çalışma zamanla semtin bir sembolü haline gelmiştir. Türkçe'de olaya şahit olmadan kendini ifade etmeye yarayan bu ek ile sanatçı, ülkesine ve diline duyduğu özlem ve gereksinimi vurgulamaktadır. "Almanya'da yaşayan Türk işçilere bir armağan olarak yaptığı bu çalışmasında sanatçı, medya ile güzel sanatlar arasındaki ilişkileri sorgulamış, ayrıca, galeriden gerçek dünyaya taşıdığı bir sanat nesnesinin, görsel imgeleri aktarabilmek yeteneği olup olmadığını irdelemiştir." (Atakan, 2015:122)

Görsel 2. Ayşe Erkmen, *Konuşmalar,* 1994, Taksim Cumhuriyet Meydanı, İstanbul.

"Aldığı geleneksel eğitimin yanı sıra mekanın yapısını dahil edip direkt olarak mekanda var olan malzemeyle yaptığı üretimler de bulunmaktadır. Zaman zaman mekana zıt olan malzemeyle çalışmaktadır. Yapılan bir röportajda Erkmen, çalışmayı en sevdiği biçim olarak sergi mekanında, kendinden bir malzeme getirmeden var olanı kullanarak üretmeyi sevdiğini ve kendini o şekilde başarılı hissettiğini söylemiştir. Çalışmalarında ele aldığı mekanı kullanma ve dönüştürme şeklini incelediğimizde bilgiyi izleyiciye direkt olarak vermez. Hatta sanatçı, yapıtlarında bir sonuca varılmasını da istemediğini belirtir. Alanın medyumlarını kullanarak, sürecin kendisini yaratır." (Benim Sanatım 8 Nisan 2017 isimli Youtube videosundan deşifre edilmiştir.) Anonim bir sanatçı olarak tanımlanan Ememem, fransızcadaki "flaque" (su birikintisi) kelimesinden türettiği flacking sanat pratiğini ortaya atmıştır. Bu terim günümüzde, "delikleri onarma sanatı" anlamında kullanılmaktadır. Sanatçı hakkında pek fazla bilgiye sahip olunmamakla birlikte Avrupa'nın birçok yerinde yer seramiklerini kullanarak flacking tekniğiyle sanatını icra etmektedir.

Görsel 3. Ememem, *İsimsiz (Flacking),* 2020, Paris.

Sanatçı, sokaktaki çatlakların tamir edilmesi gereken yaralar olduğunu düşünmektedir. Bu kavram ve pratik Lyon'da doğmuştur fakat 2016 yılından itibaren Fransa'nın ve diğer ülkelerin çoğu yerine yayılmaktadır. Bir Uzakdoğu tekniği olarak kırılan seramikleri altın tozu ile onarma biçimi olan Kintsugi ile de bir benzerliği bulunmaktadır. Mozaikler doldurulduğu çukura aitmiş ve sanatçı onları gün yüzüne çıkarmış gibi bir etki de görülmektedir. Kamusal alanı bir farkındalık alanına dönüştüren sanatçı izleri ve kusurları kullanarak bir pratik geliştirmiştir.

Görsel 4. Felice Varini, 'Dinamo' Sergisi, 2013, Grand Palais

1952, İsviçre doğumlu Felice Varini, mekanın yapısına göre şekillenen anamorfik yerleştirmeler gerçekleştirmektedir. 2000-2001 yıllarında Marcel Duchamp ödülüne layık görülmüştür. Sanatçı, üretimlerinde basit daire, üçgen, kare gibi formları kullanır. Mekanın fotoğrafı üzerinden eskizlerini ürettikten sonra projeksiyondan yararlanarak mimariye yansıyan görüntü üzerinden boyama ve bantlama teknikleriyle işlerini yerleştirmektedir.

Görsel 5. Felice Varini, *Huit carrés,* 2006, Versailles, Fransa.

Sadece belirli bir noktadan bütünü görülebilen bu yapıtlar, izleyicinin doğru noktayı ve bakış açısını bulabilmesi için mekan içerisinde gezinmesini gerektirmektedir. Bu da sanatçının mekana yayılmasının etkisiyle gerçekleşmektedir.

Görsel 6. Daniel Buren, *Les Deux Plateaux (İki Düzlem),* 1986, 252 adet kolon, Kraliyet Sarayı, Paris, Fransa.

1938 yılında Fransada doğan sanatçı Daniel Buren, şerit desenlerinden oluşan mekana özgü yerleştirmeleriyle tanınmaktadır. Yapıtlarında mimari ve mekanla ilişkili olan renk ve grafiklere yönelik sadeleştirilmiş desenler kullanır. Sanatçı, Paris, Fransa'da yaşamaktadır. Sanat pratiğinde düzenli olarak kullandığı 8.7 cm enindeki dikey şeritlerle tuval almak üzere gittiği Paris pazarında karşılaşmıştır.

Sanatçı kendi stüdyosunu açabilecek parası olmadığı için Paris sokaklarında üretim yapmaya yöneldiğini belirtmiştir. Bu tente üzerinde gördüğü standart çizgileri kullanmasının sebebini de anlamsız ve sıkıcı olduğu ama bir yandan da mekanı ortaya çıkardığı için kullandığını söylemiştir. Yapılan röportajda Buren; Yapıtının özerk olmadığını ama etrafındaki her şeyin bir parçası olduğunu ve etrafını dönüştürme gücüne sahip olduğunu belirtmiştir.

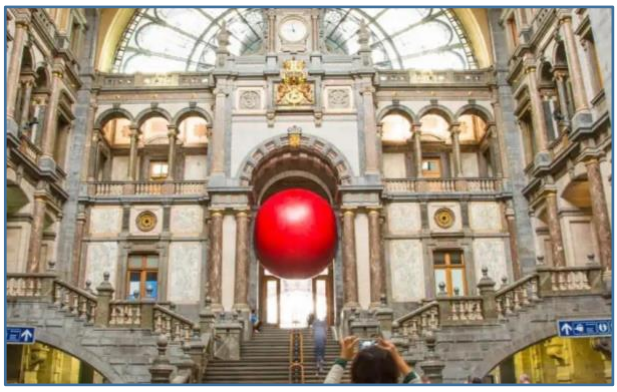

Görsel 7. Kurt Perschke, *Kırmızı Top Projesi*, 19-28 Ağustos 2016, Antwerp, Belçika

Kurt Perschke, heykel, video, kolaj ve kamusal alanla çalışan bir sanatçıdır. Şu anda New York'ta yaşamakta ve çalışmaktadır. Amerikalı sanatçı, heykeltıraş ve tasarımcı olan Kurt Perschke, genellikle kamusal alanlarda insan-mekan ilişkisini sorgulayan ve günlük yaşamın akışı halindeyken beklenmedik anlarda beklenmedik mekanlarda konumlanan işler üretir.

Görsel 8. Kurt Perschke, *Kırmızı Top Projesi*, Eylül 27-Ekim 2 2019, Rouen, Fransa

En çok bilinen yapıtı olan *Kırmızı Top Projesi* 25'ten fazla ülkede sergilenen, devasa ölçüde kırmızı bir topun şehirlerin kamusal alanlarında dolanan bir enstalasyondur. Çapı 15 feet (4,5 metre) olan bu top, bireylerin mekana olan yeni bir bakış açısı deneyimlemesine fırsat sunmaktadır. Sanatçı, çalışmalarında yalnızca plastik bir nesne yerleştirmeye değil, bireylerin katılımıyla anlam kazanan bir sürece odaklanır. Yapıtlarındaki geçicilik, etkileşim yaratan nesnenin konumlandığı alanlarla birlikte anlam bulur. *Kırmızı Top Projesi* kamusal alandaki mekan ve geçiş kavramlarına dair oldukça güçlü bir örnek sunmaktadır. Kırmızı devasa bir topun sıradan kent mekanlarına doğrudan yerleştirilmesi, yerleştirilen mekanın sıradanlığını ve statik algısını kırar. İzleyicinin doğrudan iletişim kurabildiği bir nokta ve mekanı kullanan bireylerin topa dokunurken veya fotoğraf çekilirken çalışmanın bir parçası haline gelir. Bu gibi projeler, mekanın sosyalliğini vurgular niteliktedir. Perschke'nin Kırmızı Top'u oradan oraya taşınarak yeni hikayeler ve deneyimlerin oluşmasını sağlar. Bu hareketlilik, sanatın kalıcığına ve duvarlar ardında gizlenmesine meydan okur. Mekanın dönüştürme gücünden yararlanarak, burada sürecin bir parçası olarak yapıtı yeniden üretir.

Görsel 9. Kurt Perschke, *Kırmızı Top Projesi,* Nisan 4 - 13 2009, Taipei, Tayvan

Kar amacı gütmeyen, geçici sergilemeleriyle ön plana çıkan ve Türkiye'de benzerine rastlanmayan bir kamusal sanat projesi olan Yanköşe [1], Kahve Dünyası'nın Kabataş şubesinin yan duvarında 260 metrekarelik bir alana konumlanmıştır. Mekanın yapısına özgü olarak tasarlanan (site-specific) çalışmalara ev sahipliği yapmaktadır. Bulunduğu konum ve alanının büyüklüğü sayesinde sanatçıların kendini özgürce ifade edebildiği, şehrin dinamik halinden de yararlandığı üretimlerini sergiledikleri bir alan haline gelmiştir. Seçilen işlerin özgünlüğü ve düşünmeye iten hali Yanköşe Güncel Sanat Projesi'ni durağan bir anıt olmaktan çıkarır ve geçiciliği, dönüşümü sağlar. Beklenmedik yerleştirmeler yapılan bu mekan salt bir kamusal alan değildir. İzleyicinin gün

içerisinde rastgele sayılabilecek bir kent yüzeyinde sanat yapıtı görmesine olanak sağlar.

Görsel 10. Cansu Cürgen & Avşar Gürpınar, *Balık Kavağa Çıkınca*, 2013, Led Tabela,

Yanköşe Güncel Sanat Projesi [1]"Yanköşe", https://www.yankose.org/hakkinda.html, Erişim tarihi: 06.01.2025

Sonuç

Bu çalışmada, eşik ve deneyim kavramları merkezinde ara mekanların, sanatsal açıdan taşıdığı yaratıcı potansiyel ile dönüşümü irdelenmiştir. Aidiyetsiz, tekinsiz, öteki sayılabilecek bu *yok-yerler* işlevi dışında salt olarak var olmak için, o mekanı kullananlar tarafından oluşturulabilecek etkilerle birlikte aidiyetsiz olmayan alanlarla dönüşebilmektedirler. Kısaltmaya, yok edilmeye çalışan aradalık hali, sanat yapıtlarının etkisiyle pasif bir boşluk olmaktan çıkabilmektedir. Hayatın her alanında bulunan liminalite, kentsel dinamik içerisinde kendine anlam bulmaya çalışan her birey için bir deneyim alanı haline gelir. Anlam kalabalığı ve uyaran öğelerin fazlalığı ile ara mekana karşı duyarsız hale gelinmesi zamanın hızlanmasını, geçip gitmesini gerektiren eşik hissini beraberinde getirir. Anlamsız bekleme haliyle geçirilen her an başka bir bilinçsiz hal ile devam eder. Mekana ait hissettirecek her unsur mekandan çıkarıldığında birey de o mekanın içinde anonimleşmeye başlar.

Ayşe Erkmen, seçilen işlerinde izleyici konumundan çıkıp mekan ile dolaylı olarak bir diyalog kurma eylemini gerçekleştirir. Kentin farklı zeminlerine yerleşen Ememem'in çalışmaları ise mekanda zamanla var olan kusur sayılabilecek boşlukları bir onarma işlemiyle görünür hale getirir. Burada Amaç sadece düşüncenin somutlaşması değil, sonrasında da etkileşim kurmaya devam etmesidir. Özellikle Felice Varini, yerleştirmelerinde iş kendini direkt olarak katılımcıya göstermez. Arayış haline giren katılımcı sadece çalışmayı görebilmek amacıyla o mekanda doğru noktaya ulaşmaya çalışır. Zamanı yavaşlatır. Mekana yabancı sayılabilecek başka bir çalışma serisi olarak örnek verilen Kurt Perschke'nin Kırmızı Top Projesi de mekana geçici bir müdahalede bulunarak o alanı yeniden yorumlamaya ve deneyimlemeye açar. Daniel Buren'in çizgileri ise en basit haliyle mekana yerleşir. Tarihi bir mekanın meydanına yerleştirdiği düz, standart çizgilerle o alana dair algısal bir değişiklik yaratır. Ele alınan bu çalışmalar anıt olma kaygılarından arınmış, kamusal alanda bir süs olmaktan çıkmış, geçiciliğin potansiyelini taşıyan yapıtlardır. Katılımcıyı bir kahramanı veya tarihsel bir olayı görmeye zorlamaz.

Sonuç olarak, incelenen örnekler ara mekanlarda kendine bir yer bulurken aynı zamanda da zamanın akışına da müdahalede bulunur. Bu incelemeyle birlikte, yapıtların nihai görünümünün yanında mekanı kullanan bireylere etki etme biçimi ve yapıtın geçiciliğinin ön plana çıktığı görülmektedir.

Teorinin ve pratiğin birleştiği bu yapıtlar, sanatta ve hayatın her alanında bulunan sürecin kendisi gibi devamlılık ve yayılım gerektiren konumdadırlar. Ara mekanlar da, barındırdıkları yaratıcı potansiyel ile sanatçıya ve katılımcıya işlevselliğin ötesinde deneyim ile var olma fırsatı sunan özgün alanlardır.

Kaynaklar

Altay, Eren Can. Alternatif Kamusal Alan Olarak Artık Mekan ve Bireysel Kullanım Olasılıkları. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Lisansüstü Programlar Enstitüsü, Mimarlık Tarihi, Teorisi ve Eleştirisi Yüksek Lisans Programı, 2020.

Atakan, Nancy. Sanatta Alternatif Arayışlar. İstanbul: İletişim Yayınları, 2012.

Balaban Erol, Eda. 1950-1980 Dönemi Ankara'da Gelişen Apartman Tipi Konut Üretiminde 'Ara Mekan' Kavramı. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, 2020.

Elmalı Şen, Derya. ve Uluçay Temel, Merve. "İlişkisel Mekânın Algılanmasında Duyusal Eşikler: Kişisel Bir Deneyim." Türk Çevrimiçi Tasarım Sanatı ve İletişim Dergisi 13, 4 (2023): 935-952.

Han, Byung-Chul. Zamanın Kokusu: Bulunma Sanatı Üzerine Felsefi Bir Deneme (Çev. Şahin Öztürk). İstanbul: Metis Yayınları, 2018.

Koçyiğit, Rıfat. Gökhan. "Mark Augé'de Yok-Yer (Non-Lieu) Kavramı Üzerine Bir Epistemik Çözümleme." Megaron 13, 4 (2018).

Pekacar, Rümeysa Hazel.. "Byung Chul Han'ın 'Zamanın Kokusu' Kitabı Üzerine Bir İnceleme." (t.y.).

Yılmaz, Esra. Alternatif Bir Mekan Olarak Mimarlıkta Eşik Mekanlar. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Ana Bilim Dalı, Mimari Tasarım Bilim Dalı, 2016.

İnternet Kaynakları

Ayşe Erkmen, https://saltonline.org/tr/326/ayse-erkmen Erişim Tarihi: 06.12.2024

Ayşe Erkmen, https://youtube.com/watch?v=2uLJ_KhCm5g&t=1458s Erişim Tarihi: 28.11.2025

Daniel Buren, https://metropolismag.com/profiles/whatever-you-do-dont-call-daniel-buren-art-installation/ Erişim Tarihi: 16.12.2024

Daniel Buren, https://www.artnet.com/artists/daniel-buren/ , Erişim Tarihi: 06.12.2024

Emememem, https://www.forbes.com/sites/alexledsom/2022/09/18/emememem-the-mozaic-street-artist-filling-europes-potholes/ Erişim Tarihi: 06.12.2024

Felice Varini, https://semiose.com/en/artist/felice-varini/ Erişim Tarihi:06.12.2024

Felice Varini, https://www.standart-armeniatriennale.net/felice-varini Erişim Tarihi: 16.12.2024

Redball Project, https://redballproject.com/ Erişim Tarihi: 06.12.2024

Görsel Kaynaklar

Görsel 1. Ayşe Erkmen, "Am Haus", 1997, mekana özgü yerleştirme, pleksiglas üzerine işlenen 40 kelime sonu eki, Heinrichplatz, Berlin. https://saltonline.org/tr/326/ayse-erkmen, Erişim Tarihi: 10.12.2024

Görsel 2. Ayşe Erkmen, "Konuşmalar", 1994, Taksim Cumhuriyet Meydanı, İstanbul. https://ayseerkmen.com/works/conversations , Erişim tarihi: 10.12.2024

Görsel 3. Emememem, "İsimsiz (Flacking)", Mozaik Yerleştirme, Paris. https://www.emememem-flacking.com/homeenglishversion Erişim Tarihi: 10.12.2024.

Görsel4.Felice Varini, "Dynamo" Sergisi, 2013, Grand Palais, Paris

.https://creativevisualart.com/2013/05/20/new-geometric-projection-by-felice-varini-in-paris Erişim Tarihi: 21.12.2024
Görsel 5. Felice Varini, "Huit carrés" (Sekiz Kare), 2006, Château de Versailles, Fransa. https://www.scientificamerican.com/article/urban-illusions-deceptions-on-roads-and-around-corners/ Erişim tarihi: 21.12.2024
Görsel 6. Daniel Buren, "Les Deux Plateaux" (İki Düzlem), 1986, 252 adet kolon, Kraliyet Sarayı, Paris, Fransa.https://www.parisladouce.com/2018/11/paris-les-deux-plateaux-grandeur-et.html Erişim Tarihi: 23.12.2024
Görsel 7. Kurt Perschke, "Redball Project", 2016, Antwerp, Belçika. https://redballproject.com/, Erişim tarihi: 24.12.2024
Görsel 8. Kurt Perschke, "Redball Project", 2019, Rouen, Fransa. https://redballproject.com/, Erişim tarihi: 24.12.2024
Görsel 9. Kurt Perschke, "Redball Project", 2009, Taipei, Tayvan. https://redballproject.com/, Erişim tarihi: 24.12.2024
Görsel 10. Cansu Cürgen & Avşar Gürpınar, "*Balık Kavağa Çıkınca"*, 2013, İstanbul. https://www.yankose.org/Balik%20Kavaga%20Cikinca.html

EXAMINATION OF THE CONCEPT OF PROCESS IN ART THROUGH LIMINAL SPACES

Şevval HORZUM, Ayça TUFAN BAKNALI

ABSTRACT

In this study, in-between spaces (liminal spaces) that exist with the perception of transit and functionality—such as streets, avenues, squares, and waiting areas—have been conceptually examined through the definition of non-place (*non-lieu*), which has emerged under the influence of the disrupted sense of time in our current century. These areas, which possess the potential to transform into spaces of experience and offer artists fields of free expression, harbor unexpected possibilities and encounters. In this context, the study brings together selected examples of art installations, both temporary and permanent, placed within in-between spaces that necessitate transit and waiting. It is concluded that artworks situated in these liminal spaces, which evaluate the potential of the threshold, can enable the individual to experience a meaningful moment of waiting or transition.

Keywords: In-Between Space, Liminal Space, Non-Place (*Non-Lieu*), Threshold, Process in Art